

INGA MAGGA

NÄKYMÄTÖNTÄ KULTAA

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

Text and data mining prohibited.

Inga Maggalta on aiemmin ilmestynyt Liken julkaisemana seuraavat romaanit:

Puolikas (2024)

Varjonyrkkeilijä (2020)

Romaanissa on käytetty sitaatteja seuraavista teoksista:

s. 25 ja s. 231: *Yksi ruusu on kasvanut laaksossa*. Suomalainen kansansävelmä.

Sanat Kaarle Krohn.

s. 120: Samuli Paulaharju 1935, *Ruijan äärimmäisillä saarilla*, Porvoo Helsinki wsoy.

s. 233–234: *I Want to Hold Your Hand*. The Beatles. John Lennon ja Paul McCartney.

s. 274–275: Virsi 498. *Nyt kulkee halki korpimaan*. Anna-Maija Raittila 1958.

Virsikirjan lisävihkoon 1963. | Sävelmä: William Mason viim. 1797.

s. 276: *Meritähti*. U. Magga. Mukailtu oteesta todellista 1980-luvun koulutehtävää.

© Inga Magga ja Like Kustannus / Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Helsinki

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-53230-9

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2026

KIITOS
Auli Magga.

GIITU
Guhtur Niillas Niillas Duomma Guhtur.

Köyhä mies uneksii

*Ehkä jonakin iltana
minä vaiti juon
ikivanhassa kaupungissa
ja saan leppoisan kuoleman:*

*olen kärsivällinen!
Jos tuskani unohdan,
jos joskus löydän kultaa,
valitsenko pohjoisen
vai mannut viiniköynnösten...?
– On häpeällistä uneksia*

ARTHUR RIMBAUD

Janonäytelmä (Comédie de la soif):

4. Köyhä mies uneksii (Le Pauvre songe)

I OSA

1

1960

Asser seisoj tuulen ruokana. Hän oli iso mies, mutta joutui silti ottamaan tukea koivusta yltyvän puhurin edessä. Hän tunsj sileän tuohen alla jäntevän vastuksen, vaikkei puu näyttänyt vahvalta, päinvastoin. Kosteaj kylmyys kulki hänen lävitseen, mutta Asser ei siirtynyt seisomaan vääntyneen rungon suo- jaan, sillä hän tiesi, että tuulen suunta vaikutti miehen elä- mään enemmän kuin sen nopeus. Hän antoi pohjoistuulen puhaltaj sielunsa läpi. Kalua minusta se, mikä irti lähtee, hän ajatteli. Se mikä jää, saattaa olla arvokasta.

Asser käveli rantaan. Vesi oli matalikoissakin korkealla. Hän kahlasj varovaisin askelin, asetteli jalkojaan liukkaiden kivien väliin ja vahti tarkasti, etteivät saappaat hörppäisi vettä ennen häntä. Kun hän löysi tasapainon, hän vain seisoj ja kuu- losteli. Yläjuoksulla oli niva, jonka kohina kantautui solaa pit- kin, sekoittui liplatukseen ja pirteään solinaan. Hän seurasi, miten vesi loiskahti säännöllisesti vedenjakajana istuvan pys- tytyn kiven selästä, kunnes se yhtäkkiä lakkasi noudattamasta hänen luomaansa sääntöä. Hän mietti, olisiko suuri rikos siir- tää kivi sijoiltaan, mutta ehkä silloin se, joka osasi vanhasta tottumuksesta väistää juuri tuon kiven veneellään, törmäisi toisessa kohdassa. Hän läiskytti jääkylmää vettä kasvoilleen.

Veden virkistämänä hän ymmärsi, ettei hänen voimillaan nostaisi murikasta edes kolmannesta, sillä jos joki ei saanut kiveä liikauttamaan, miten hänkään saisi.

Asser kumartui kirkkaan veden ylle. Hän tutki, näkisikö pinnalta kuvajaisensa, mutta joki ei antanut miehen peilata itseään. Hän näki pohjan. Kiviä, virran suuntaan taipuneita vähäisiä vesikasveja, suurisilmäisiä solakoita kalanpoikasia, joiden joukko nytkähti pois hänen varjonsa alta.

Kesästä piittaamaton viileys puhalsi hänen viiksiinsä uuden tyylin. Hän suki vanhasta tottumuksesta haiveniaan, mutta niillä tuntui olevan halu osoittaa omaan suuntaansa. Kaiketi kyseessä oli samanlainen luonnonjärjestys kuin kuusen havusten kurottelu etelää kohti. Asserkin halusi uskoa toimivansa luontonsa mukaisesti.

Asser antaisi tuulen ja joen muokata häntä mieheksi, joksi hän halusikin tulla. Ei uskaltanut, mutta halusi.

Tuuli kiusasi silmiä ja räkä tarttui viiksikarvoihin. Hän niisti nästykillään, turisutti tukokset auki. Ole nyt se mies! hän komensi itseään, veti keuhkonsa täyteen tuulta ja avasi kätensä auki venytelläkseen. Hän pesisi pehmeän mytyn hyisessä virrassa, pesisi kyllä kun taas olisi virtaa miehessä. Hän oli jo tottunut siihen, että vaimo hoitaa. Hän olisi halunnut postittaa kuulumisten sijaan liinan vaimolle pestäväksi. Jopas olisi vaimoa naurattanut. Vaan kun ei posti kulkenut näillä leveyspiireillä. Viimeisimmästä lämpimästä majapaikasta sanoivat, että meni joskus puolikin vuotta, kaksi kuukautta jos lykästi. Mikä asia oli ihmisellä sen kiireisempää, ihmettelivät.

Tosiaan. Olisi ehtinyt kuivua matkalla, tuskin vaimo olisi sellaisesta lähetyksestä muutenkaan ilahtunut, Asser naurahti itsekseen, rullasi märän neliön kohmeisin sormin tiukaksi ja

puristi. Ryhdistäydy, hän komensi jälleen. Hän työnsi rievun rintataskuunsa, sulki sormella toisen sieraimensa ja niesti vielä suoraan ilmaan. Hän oli tullut pesemään maata, ei liinoja.

Asser kurotti kätensä kupiksi, rikkoi veden pinnan ja hörpi vettä käsistään. Vesi tuntui kurkulle liian kylmältä. Rinnassa raapi.

Hän palasi muiden luo. Miehet istuivat kuivattelemassa ja paikkailemassa tamineitaan. Asser otti tukea kaatuneesta puunrungosta, joka oli laho ja kääpäinen, ja oli työntää kätensä sen sisuksista läpi. Hän jäi puoli-istuvaan asentoon eikä uskaltanut enää liikahtaa. Rinnassa raapi vielä kovemmin, mutta eläimen lailla hän peitteli kipuaan. Koira haistoi, että jokin oli kummasti, miksi muuten se olisi kiehnännyt itsensä niin lähelle, että sai painettua kylmän kirsunsa Asserin poskea vasten. Se oli valmis jakamaan elinvoimansa hänen kanssaan, sillä täällä he olivat tasaväkiset niin kuin olentojen tässä maailmassa kuului olla.

Asser etsi hyvää asentoa. Pieni kipu tuntui oikealta, hyvältä, kun ei ollut kuolemaksi. Matkalla oli satanut vettä siinä missä lunta, mutta tarkasti koiran lailla hän haistoi, tai pikemminkin aavisti, että tässä oli jälki. Että hän ei ollut ensimmäinen tällä paikalla. Eikä hän olisi viimeinen.

Hän ei osannut sanoa, oliko siinä jonkinlainen viisaus vaiko murhe. Joka tapauksessa se oli jälki, ehkä kaiverrus vankeilan seinässä, vitsaus, joka ottaisi valtaansa paitsi ruumiin myös mielen. Ehkä pitkäkin tuomio, elinkautinen. Mutta silti vain jälki, ei viesti keneltäkään, ei luettavissa millään kielellä. Se vain oli, kunnes seuraavat ja seuraavat tulisivat sen peittämään ja taas löytämään. Ihmettelemään, mikä oli jäljen merkitys. Ihmisen jäljen.

Hän vilkaisi muita miehiä. Väsyneitä olivat hekin. Matkaseurue oli Rovaniemeltä lähdettyään kokenut lähemmäs kaksisataa koskea ja he olivat hikoilleet ruumiinsa kuiviksi. Hänkin oli niin kuiva, että jos hän olisi pudonnut veteen, hän olisi kellunut. Vaan jokin painoi häntä upoksiin aina, kun hän erehtyi jotakin ajattelemaan. Hän halusi katsella Lapin avaraa taivasta kevyenä – miehenä, jota ei painanut vastuu kenestäkään muusta kuin itsestä. Mutta ei se käynyt päinsä.

Miehet keskustelivat reitistä. Asser silitti koiran turkkia ja ajatteli omiaan. Näillä selkosilla hän pääsisi ennen pitkää kauas muista, mutta ei itsestään eikä koirasta. Erämaan keskellä ihminen yhä haluaa valita itse kiintopisteensä ja suunnistaa sen mukaisesti, vaikka tavoite oli eksyttää oma menneisyytensä. Tai miten hän sen olisi muotoillut. Ihmiselämä, jossa omat ratkaisut vaikuttavat toisiin ihmisiin. Valinnat, ratkaisut ja päätökset. Teki niin tai näin tai jätti tekemättä, aina tunsu piston sielussaan.

Koira työnsi jälleen kuononsa hänen poskelleen. Hän oli aina ollut raavas, mutta nyt posket olivat painuneet kuopalle, kun ei suolakaan turvottanut, sillä suola oli loppu. Retkikunnan viimeinen vene oli kosken leikissä kierähtänyt ympäri ja suola humpsautanut muiden ruokatarvikkeiden mukana virran matkaan. Venettä rannalta kahdella köydellä ohjanneet miehet olivat olleet niin harmissaan, että toinen oli juosut napaa myöten hyiseen virtaan ja paleluttanut etumukensa. Siitä viisastuneena tärkeimmät tavarat oli alettu kantaa edeltäkäsinkin maata pitkin. Asser muisteli isäänsä, joka hänen tapaansa oli tottunut kulkemaan maan alla, siitä muistona hänellä oli edelleen tallessa isän kuuluvyö. Isä oli työskennellyt Petsamon nikkeli-kaivoksessa sotaan asti. Vielä pitkään sota-

vuosien jälkeenkin isä oli puhunut Kaulatunturin kätköihin liittyvästä kirouksesta. Suomesta oli irrotettu käsivarsi, mutta isä itse oli sanonut tunteneensa siitä asti merkillisen haamu-säryn omassa olkapäässään ja kuvaillut, kuinka päätä kivisti ja korvien välissä kävi jatkuva rytke, niin kuin olisi porattu kallostä läpi. Asser oli ymmärtänyt liiankin hyvin, miltä se tuntui.

Hänellä oli oma kolho tuomionsa. Hänkin halusi kärsiä sen pohjoisessa, siellä missä moni laski päivänsä, laski kosket, laski yöttömät yöt, laski tuoppiinsa juoksevaa kultaa. Hän ei halunnut helppoa matkaa. Ei autoa. Ei oikopolkuja. Hän oli valmis kantamaan, vetämään ja sauvomaan voimiensa takaa ja taitojensa edestä. Oli mentävä kauas. Vanhaa pitkää reittiä, sillä pitkä oli myös tuomio, jonka hän itse oli itselleen langettanut.

Aina uudestaan sama urakka purkaa lasti veneestä jääkylmänä tempovan kosken alla, kantaa ja kuormata taasen. Hän oli luullut Ounasjoen jo ottaneen miehisyydestään riittävästi mitta, mutta Tepastojoella hän alkoi jopa epäillä matkan-teen mielekkyyttä. Erämaata halkova joki ei antanut soutaa itseään, oli sauvottava seisten ja yritettävä miten kuten pitää vene suorassa. Aika usein oli viisainta vähentää kuormaa ja vetää venettä köydellä jalkapatikassa, mutta ei sekään luon- nistunut noin vain, kivikkoinen jokivarsi puski päättymätöntä pensasta ja umpimielistä ryteikköä ryteikön perään, ei antanut maa miehen kävellä eikä joki soutaa, ei kaitsenut tuulen tuo- mia. Oliko näin syrjässä edes enkeleitä? Vain ohimon päälle ojentuvia oksia, jotka roikottivat naavasiipiään alaspäin, näyttivät kulkijalle tietä maan alle, sykkiviin kultasuoniin, jonka pulssin jokainen heistä olisi halunnut löytää, kuulla kulta- suonten kohinan korvissaan. Mutta ei maa kuollut ollut, vain karu ja kosketusta kaihtava.

– Levätkää nyt, sillä seuraavaksi saamme taasen kiskoa ja kantaa. Tästä alkaa suomaa, vettä on onneksi kevään jäljiltä sen verran, että venettä kyllä köysillä riuhtoo, mutta se on pitkä ja mutkainen oja, molemmin puolin niin märkää upotavaa maata, ettei siitä kannata yrittää kävellen vaikka jakautuisi kahta puolin ohjaamaan, matkanjohtaja puhui kuuluvalla äänellä. – Kävin vasiten tutkimassa ja ehdottaisin, että kierämme vähän kauempaa. Korkeammalla kulkee vanha poropolku, mistä kannattaa yrittää.

Päivän mittaan he jatkoivat matkaa kuljettamalla vähän kerrallaan tavaroita polkua pitkin ja kääntyen taas hakemaan lisää. Polun halkaisi poroaita, jonka ali he ryömivät kuka mitenkin päin kuin maiset matokset, mutta viimeiset joutuivat rikkomaan pätkän aita suurimpia tavaroita varten. Asser palasi aidalle korjaamaan sitä, mutta matkanjohtaja kivahti välinpitämättömästi:

– Tulee vielä miehiä meidän jälkeemme, tulee sellaisia, jotka eivät kumarru eivätkä ryömi!

Heidän saapuessaan Korsajärvelle oli jo myöhä ja kuuli heti, etteivät he olleet yksin. Kolkko nauru remahti pärisemään pensaiden suojista. Tyhjäksi jääneen nimismiehen tuvan edustalta pyrähti riekko yhdyskunta matalaan lentoon. Lintujen höyhenpuku oli ottanut värinsä maasta, ja Asserista näytti siltä kuin niiden mukana palanen erämaata olisi irronnut ja lentänyt tiehensä.

Yöpuoli oli valoisa. Pakkanen jäädytti repaleiset suokosteikat ja lätäköt. Asser rikkoi saappaillaan hennoksi kelmuksi rypistyneen riitteen, jonka alla kasvit luikertelivat jähmeinä. Korsatunturi häilyi toisella puolen maltillisen sinervänä herkan usvan läpi. Kosteaa kimallus kaiken elävän pinnalla, miksei

siksi ihmisenkin. Miehet eivät kimalla. Mutta joet, purot, lompolot ja järvet kimaltavat. Lumoavat. Pettävät, kun miehet hikoilevat kamppailtuaan ensin niiden kanssa.

Rintaa poltteli hänen astellessaan ovelle. Tuvan seinusta oli laudoitettu puoliksi vaakaan, puoliksi pystyyn. Asser ajatteli olevansa samalla tavalla puoliksi pystyssä, puoliksi ojollaan. Hän tunsu voimattomuutta ja ilahtui nähdessään avotakan, johon matkatoveri oli jo kantamassa vänkyröitä koivunpätkiä. Tuollainen puu oli saanut kasvaa hitaasti pohjoisessa maaperässä, kehkeytyä rauhassa tiukkasyiseksi ja kovaksi. Asser seurasi, kuinka kaveri repi kuivuneen tuohen karhelleen, veti puukkonsa tupesta ja asettui polviseisontaan vuolemaan kiehisiä.

– Kokeile ensin pienellä tulella vetääkö. Saatamme olla talven perään ensimmäiset tulijat, hän sanoi. Mutta he eivät olleet ensimmäiset eikä savu jäänyt kiertämään sisälle, lyhyt piippu veti yllättävän hyvin. Asser asettui sen vasemmalle puolelle yksinäiselle laverille istumaan ja seurasi, kuinka toisen puolen kahdessa kerroksessa petipaikat täyttyivät hänen jäljessään. Hän tuijotti roihuksi vironnutta tulta eikä kyllästynyt siihen, vaikka itseensä hän oli väsynyt. Nuori mies siinä kuin vanha. Kuka hänessä istui? Joku vuosien takainen. Kuka hänessä teki kuolemaa?

Kun tuli tasoittui, alin puu alkoi hiillostua. Mustuneesta sydänpuusta kimpoili ilmaan hehkuvia ja lennossaan sammuvia tulikirppuja. Hän antoi itselleen luvan rentoutua ja yritti laskeutua makuulle, mutta ponnisti heti takaisin pystyyn tuntiessaan rinnassaan tutun poltteen. Mikä siellä sisuksissa niin hitsasikin juuri nyt, kun löi tämä autuas levon hetki, kun ei vaan olisi sydän. Ei se hänen sydämensä tietenkään voinut olla,

vaan kun ei tiennyt kenen. Niin isoja kysymyksiä. Lapsen sydän, tu tum tu tum. Ja Asserin sydän otti siitä voimaa. Jyskytti tu tum tu tum.

Asser halusi ummistaa silmänsä, mutta ne pysyivät auki. Jokin hänessä halusi nähdä, ja hän nukkui silmät auki istualleen kuin pystyyn kuollut. Hän heräsi aamulla samasta asennosta silmiään räpäyttämättä. Tuli ritisi kamiinassa, läpi unen sen lämpö sekoittui seinänraoista huokuvaan pakkaseen, eikä hän tiennyt, oliko aistimus kylmä vai lämmin, ja kun hän kokeili ihoaan, hän ei osannut päättää, oliko se hikinen vai nihkeä. Joki oli vanhentanut hänestä vuosia, jokainen mutka, jokainen koski. Joki oli jo nyt muuttanut hänen verisuontensa virtausta, hermottanut uudelleen käsien liikkeet, vartalon asennon. Hän oli lihaa ja luuta, mutta myös jokea.

Hän mietti kuinka monta kulanetsijää oli matkannut saman tiettömän taipaleen, kastellut housunsa tuntureilta virtaavassa hyisessä vedessä kiskoessaan poikkiteloin kääntynyttä venettä ojolleen. Hän tunsu nyt ruumiinsa horkan ja nousi kohentamaan kamiinan tulta. Hän huomasi avonaisen reppunsa ja tarkisti, että kaikki tärkeä oli tallella. Tupakka ja tuore virkakunnan leimaama lupakirja, kuitti valtausalueen vuosimaksusta. Oli kulunut lähemmäs puoli vuotta lupia odotellessa. Samaan aikaan oli vaimo alkanut kasvattaa sisällään elämää, mutta sen tiedon valjettua oli ollut myöhäistä perua aikeitaan. Täällä hän oli, ja sinne jäi vaimo ja syntymätön.

Jokainen viikko kohdussa merkitsi uudelle elämälle uusia ominaisuuksia, ripauksen lisää ihmisyyttä. Erämaassa jokainen viikko karsi ihmisestä ominaisuuksia. Kukaan ei voinut luvata, että kohdussa sen paremmin kuin erämaassa selviytyi vahingoittumattomana.

Oli niinkin, että erämaan keskellä aika menetti merkityksensä. Parhaiten ajan kulun tunsivat silittämällä leukaansa. Ei missään määrin sileä. Risuparta! Kunnes oli niin pitkä kuin heinä, että taipui, ollen taas sileä. Isien täytyi olla sileitä, pehmeitä. Vaan kun hän oli niin karhea, vielä. Ei ollut valmis kohtaamaan pientä ihmistä.

Vielä löysi ruoka suuhun partahaivenien tiheiköstä. Karvas nälkä ei ottanut asettuakseen pelkillä leivänkyrsillä ja hernekeitolla. Fyysinen työ tarkoitti jatkuvaa nälkää eikä hänellä ollut penniäkään sen enempää menomatkaa kuin paluutakaan varten. Muut täällä tuntuivat olevan rahamiehiä jo valmiiksi, ja niin kauan kuin hän pysyisi vaiti, saisivat luulla hänenkin olevan jonkin sortin neuvos. Kukaan ei kuitenkaan kysellyt titteleitä. Hän sai olla täällä kuka hyvänsä. Joku muu.

Hän löysi piippunsa ja täytti ja tasoitteli pesän tärisevin käsin, etsiskeli takkinsa taskusta tulitikkuaskia vain huomatakseen sen kastuneen. Myös pieni pitsireunainen valokuva oli kupruilla. Hän kuivasi vaimonsa vakavat kasvot paitansa reunaan ja kumartui väsyneenä imaisemaan kamiinasta tulen piippuun. Toisen silmän yläpuolelle singahti kipinä ja kulmakarvoista käräysi plänntti juurineen. Siistimistä se oli sekin, kaikki karva mikä lähti kohensi ilmettä, Asser ajatteli, eikä oikeastaan ollut harmissaan, sillä hän huomasi, ettei rintaa enää poltellut. Silmän yläpuolella sen sijaan pakotti ja tykytti, kipinä oli kirvassut ihoon palovamman. Ihminen keskittyy yhteen kipuun kerrallaan. Ensi kerralla hän ottaisi tulen ensin oksan päähän. Oliko oksa ilmettään viekkaampi, oliko oksa tulta vahvempi? Kuinka vähän hän tiesi. Siksi viisasteli, aikansa kuluksi.

Hän pakotti luunsa pystyyn, jokensa uomaan ja käveli paitasillaan ulos. Hän käveli kauemmas tarpeilleen, pysähtyi

omaan hiljaisuutensa. Linnut pitivät seuraa ja lauloivat, joka puolella hänet ympäröi luonnon melodinen säestys. Hän huomasi seisovansa keskellä riekkojen jätöksiä ja pyyhkäisi saappaansa reunan heinään, joka oli kohmettunut pakkasessa. Maassa oli hento riite, joka oli kangistanut korret ja vaalentanut maan orastavan vehreyden. Yö oli ollut valoisa, tuntui kuin ei olisi ummistanut silmiään lainkaan ja hän epäili, ettei todella ollutkaan. Syrjemmällä hänestä liikuskelo poroja joiden turvat rouskuttivat jotain lumenviipymän rajalta. Jänkämaasta sulan lumen alta törrötti tummia tupasvillan tähkiä, joiden keltaiset heteet kurottelivat aamun usvaisessa valossa kuin auringon rähmäiset ripset, ja valkoiset emin luotit muistuttivat yön jäisestä itkusta.

Hän oli kaukana vaimostaan, vaimon pehmeystä, tuokusta. Hän koki velvollisuudekseen viipyä ajatuksessa suotuisan tovin. Oli hän sentään ollut hirvas, hän ajatteli ja käänsi ikävän hymyksi. Hän yritti kuvitella sitten pojan, joka olisi syntävä. Saattoi se tyttökin olla ja mikä kumma vaikka olisi-kin. Pääasia, että olisi terve.

2

1960

Miksi olin lähtenyt tälle matkalle, Asser kysyi itseltään seisossaan jälleen kerran katse kohti taivasta, joka alati muuttui. Petolinnut lentelivät merkillisen vauhkoina edestakaisin vaaranlaidan ja joen välillä. Hän ei pysynyt perässä, palasiko sama haukka aina uudestaan vai kiertelikö taivaalla useampi. Jokin oli saanut ne suunniltaan. Jotakin ne etsivät.

Heidän viiden miehen retkikuntansa oli edennyt kahdella veneellä Korsajärveltä Korsaojan kautta Ivalojoelle. Asser laski katseensa aamuruskon punaaman joen oudosti pyörteilevään pintaan, jossa kohtasi saman suopeuden puutteen. Puiden oksat taipuivat mustina siluetteina jokeen, auringon punainen valo läpäisi ilmakehän kuin puukonisku, ja Asserista tuntui, että maanrajassa kuhisi jotakin. Hänen rintakehänsä pulistui kylmän ilman läpäistessä keuhkot, ja kun hän puhalsi kaiken sisältään lämpimänä höyrynä, tuo odottava, hieman kauhistuttava tunnelma pakotti hänet jälleen ajattelemaan vuoden takaisia asioita:

– Sinulla on kaikki mahdollisuudet selvitä ja elää vielä pitkään, oli työmaan lääkäri todennut. – Yhtiö huolehtii omistaan.

– Syntisi on jo sovitettu, oli pappi sanonut heidän lasket-
tuaan seppeleet vaatimattomille puuarkuille, joista osasta
puuttui tyystin ruumiit, osassa oli käsi, kypärä tai pelkät
kengät. Hän muisti miten tärkeää oli ollut löytää sortuman
alta edes käsi. – Jatka elämääsi, oli pappi sanonut ja laskenut
kätensä hänen otsalleen. – Jatka elämääsi jossain muualla.

Lopulta hänelle ei ollut tärkeää tietää kohtalooaan eikä häntä
helpottanut tieto, että hän saisi anteeksi, noin vain. Hän ei
antaisi itselleen anteeksi.

Pikkuhiljaa lääkärin ja papin sanojen jälkeen hänen sisim-
mässään oli alkanut haastella kuolleiden työmiesten omais-
ten äänet, joiden jokainen sana oli syyttävä ja terävä. Hän eli
uudelleen ja uudelleen väärät valintansa, kuvitteli miten olisi,
jos olisi tehnyt niin tai näin. Hänen levottomuutensa kasvoi.
Joskus iltaisin hän havahtui siihen, että oli nukahtanut, vaikka
oli vain aikonut lukea lehden. Öisin vaimon nukkuessa vie-
rellä hän huomasi, ettei katsellut unta vaan valvetta, mutta ei
täysissä voimissaan, vaan ikään kuin olisi ollut oman itsensä
varjosielu. Eikä se tuntunut ikävältä, ei, hän oli siinä aivan liki
omaa elämäänsä, kevyesti, mutta limittäisessä todellisuudessa,
hän jatkoi tummanpuhuvaa olemistaan samoissa huoneissa,
samojen teiden varsilla, samojen ihmisten vierellä.

Silloin Asser lakkasi kammoamasta elämän varjopuolia,
mutta päätti elää toisella tavalla. Niin kuin juureton sammal
käy kiven varjopuolelle ja ottaa lehdillään sen vähän, mitä tar-
vitsee, hänkin valitsi pohjoisen. Mutta hänellä oli jatkuva jano.

Hän alkoi janota jokea.

Hän halusi juoda joen, jonka pinnanalaisilla pyörteillä oli
vahvempi ote elämästä kuin hänellä. Joen sielu oli mustempi
kuin hänen varjosielunsa. Sen ajan, mikä hänellä oli jäljellä,

hän halusi elää joesta ja antaa sen huuhtoa itsensä uudeksi, sillä jostain syystä hän oli varma, että joki ei antaisi hänen kuolla.

Että joki ei antaisi anteeksi.

– Sinäkö vain jätät minut, oli vaimo parahtanut.

– Se on väliaikaista. Ajattele minua merimiehenä, minä olen vain matkalla.

– Mutta sinähän matkustat sisämaahan...

– Ajattele niitä rikkauksia.

Vaimo oli katsonut epäuskoisena köyhää miestänsä. Kyllä köyhempi aina köyhän ottaa, mutta vielä harhaisen.

– Ajattele minua kultamiehenä, Asser oli lausunut ja jokin hänen koko olemuksessaan kohentui.

– Ajattelen mitä ajattelen.

– Minä olen aina vain yhden ajatuksen päässä. Sinun kultasi, Asser oli lausunut mielestään vastaansanomattoman kauriini ja ajatellut voivansa lähentyä vaimoan. Hän oli asettanut kätensä tämän pepita-kuvioidun kotitakin lanteille vetääkseen heidät taas yhteen. Eräänä päivänä hän voisi täyttää kankaan jokaisen pienen ruutukuvion arvohipulla.

– Kiviä, rautaa ja omat likaiset varpaasi! Mitä muuta luulet löytäväsi? vaimo oli parahtanut ja säännännyt makuuhuoneeseen.

– Odota vain, maa maksaa, maa maksaa, Asser oli huutanut perään. – Vannon, etten palaa tyhjin käsin!

Seuraavalla viikolla hän oli ottanut ja lähtenyt Rovaniemen kauppalasta, josta oli alkuvuodesta tullut oikea kaupunki. Vaimo oli ommellut hänelle valkoisen rankisen, jollaisesta hän oli puhunut yksikseen, tahallaan vähän kovemmalla äänellä. Vaimo oli myös antanut hänen mukaansa kirjeen, jonka hän avasi pian matkaan päästyään.

Kultaseni.

Tiedänhän minä, että sydämesi on puhdasta kultaa ja voit sinä sitä aikasi erämaastakin etsiä.

Mutta

*jos et palaa takaisin, ennen kuin lapsi syntyy, lähetän kaikki serkkuni perääsi ja saat elämäsi selkäsaunan!
vaimosi*

Silloin hän ei enää ollut pelännyt olevansa kuolevainen, hakattavissa. Oli tiennyt olevansa, miksi muutoin jumala olisi pelleillyt näin hänen kanssaan. Että kuolemaan tuomittu saisi lapsen. Jotta elämän hyvästeleminen olisi entistäkin vaikeampaa. Jotta menetys olisi yhäkin arvokkaampi.

Hän ei palaisi tyhjin käsin. Hän vaikka ryöstäisi pankin.

Hän nauroi ajatukselle. Ei ollut sellaisia pankkeja matkan varrella.

Itseltään hän ei varastaisi enää kertaakaan. Eikä ystäviltaan. Mutta valtion mailta.

Hän havahtui ajatuksistaan jonkin kävellessä hänen jalkansa yli.

Hän tunsu jyrksijän hampaat saappaassaan, jossa oli nyt reikä.

– Samperi! hän kirosi ja ravisteli jalkaansa yrittäen katsoa, mihin uskaltaisi jalkansa asettaa. Maa kuhisi vihamielisiä sopuleita, jotka säntäilivät hänestä huolimatta rantapusikoiden ali kohti yhdessä päättämäänsä suuntaa. Joka puolelle mihin hän katsoi tuijottivat pienet silmät ja Asserin oli hierottava omiaan, sillä nyt hän havaitsi taivaalla kaksi haukkaa, jotka alkoivat tehdä syöksyjä sopuleita kohti piittaamatta lainkaan

hänen läsnäolostaan. Asser katsoi, miten jyräjät hätääntyivät ja valitsivat suunnaksen joen. Pian punaisessa virrassa näkyi erikoinen jono uivia sopuleita, jotka räpiköivät pienillä jaloillaan yrittäessään samalla pitää sieraimensa vedenpinnalla. Suurin osa jyräjöistä tempautui alavirtaan, samaan suuntaan mihin hekin olivat matkalla. Asser pohti, ehtisikö hukkuneiden lautta Kultalaan ennen heitä.

Pienen matkan päässä hänestä seisoj Sveitsistä asti lähtöisin oleva mies, joka myös katseli sopulien joukkohukkumista. Asser käveli tämän läheisyyteen.

– Jatketaan matkaa.

He ryhtyivät kasaamaan tavaroita, ja kun he saivat itsensä lähtövalmiiksi, ei aamuruskon verinäytelmästä ollut mitään jäljellä. He laskivat Ivalojokea kasvot kivettyneinä, viisi yksinäistä miestä. Asser tunsi silmän yläpuolella tykytystä. Korsajärvellä hölmöyksissä saatu palovamma poltteli ja Asser yritti unohtaa kivun. Hän alkoi laulaa radiosta tuntemaansa sävelmää:

*Yksi ruusu on kasvanut laaksossa
Ja se kauniisti kukoistaa
Yksi kulkijapoika on nähnyt sen
eikä voi sitä unhoittaa*

Hän tiesi, että sveitsiläisen korvat alkoivat soida oman mielen mukaisesti eikä siihenkään auttanut muu kuin ihmisen ja kosken laulu. Sveitsiläisen mukaan hänen korvissaan inisi kesät talvet iso hyttynen, joten Asser lauloi nyt hänelle kaikkia kirkoissa ja kievareissa oppimiaan lauluja ja painoi jatkuvasti mieleensä uusia, sillä hän ei kestänyt niitä, joista puuttuivat sanat.

– Olen sinulle ikuisesti laulun velkaa, Asser sanoi ranskaksi.

Sveitsiläinen käytteli käsiään aina taiten, käsivarret olivat pelkkää lihasta ja hän oli kova sekä soutamaan että sauvomaan. Korsan vedenjakajalla sveitsiläinen oli ollut ykkösmiehenä vetämässä venettä kun he olivat perä perää seisten pitäneet kahden vaijerin välissä kulkevista kapuloista kiinni ja raahanneet venettä kilometritolkulla läpi kumpuilevan maaston. Ei voinut olla mikään rahamies sellainen, ajattelivat muut. Joku ulkopuolinen olisi voinut luulla, ettei heillä ollut yhteistä kieltä, mutta sekin oli virhe. He olivat vain kaksi hiljaista miestä, joilla oli yhteinen menneisyys. Kaikki mitä oli joskus sanottu ja tehty, oli sanottu ja tehty kauan sitten, ja matkan alkaessa oli ollut sanomattakin selvää, että alkaisi uudenlainen aika.

Sveitsinmies yritti hyräillä samaa sävelmää. Kun he lopettivat, aloitti kumpaisenkin vatsa oman soolonsa. Se kuulosti vaikeoilta teeren kukerrukselta.

He pitivät kusitauon Lisman kohdalla, mutta Ivalon-Matissa he purkivat venelastin ja asettuivat pieneen tupaan. Sveitsiläinen kaivoi repustaan pakin, jossa oli suolasilakkaa sekä kuukausia vanha lehti. Ei mikään paikallislehti vaan kansainvälinen julkaisu. Mies kuori lehden välistä esiin pinkan kuivattua leipää ja jakoi eväistä siivun hänelle. Asser tarjoaisi vastalahjaksi kessua, sen hän oli päättänyt, vaikka sitäkin oli pian hankittava jostakin lisää. Yhteiset tupakat ja yhteinen taival yhdistivät enemmän kuin turhat sanat, yhteinen nälkä, yhteinen kuume. Asser oli tottunut siihen, ettei ymmärtänyt täällä muutenkaan kenenkään sanomisia, eikä häntä niin huvittanutkaan. Puhe kuului menneisyyteen. Häntä odotti

hiljaisuus, jota hän itsekin odotti. Hän rytisti lehden palloksi ja heitti tulen nieltäväksi.

Oli paljon pohdittavaa. Kuten pian syntyvä lapsi. Kestäisikö hän pienen ihmisen huutoa? Nooh, kyllä maailmaan ääntä mahtui ja itkua Rovaniemen kaupunkiin, joka oli itsekin vastasyntynyt.

Mutta ei kyyneltäkään erämaahan, siinä kulki raja. Hänen pitäisi kasvaa mieheksi nyt vauhdilla, pitäisi rakentaa tulevaisuudelle pohja, jotta voisi luvata, että isä teettää lapsensa nuttuun kultaiset napit, tai jos onkin tyttö, miksei riipuksen. Hän kuvitteli itsensä pelmuttamaan pientä poikaa, pörhöttämään tyttären päätä. Ajatus sattui. Henki pihisi.

Asserin silmän yläpuolelle tullut palohaava oli pullistunut isoksi paiseeksi ja alkoi märkiä. Sveitsiläinen tutki paisetta päivänvalossa ja pudisteli päätään. Lähellä oli kuusikko, jonne mies asteli ketterästi. Alavalla maalla kuusienkin oksat olivat niin matalalla, että miehen lierihattu viisti havuja, mutta kanjonien yläpuolella vaarojen päällä kuuset huojuivat honkkeleina ja mustina kuin rivistöt lierihattuisia kultamiehiä hakut olallaan. Asser itse oli poikasesta asti kuullut olevansa hongankolistaja, pitkien ihmisten sukua, mutta täällä luonto ei tuntunut mittaavan miesten pituutta, vallan toisenlaisilla ominaisuuksilla oli merkitystä. Sveitsiläinen putkahti havuoksien lomasta ilmoille, viitto i Asserin luokseen.

Hän osoitteli erästä vaurioituneen näköistä korpikuusta, jonka runko vuoti läpikuultavaa, kirkkaan keltaista pihkaa. Sveitsiläinen kouraisi kuusen haavaa ja työnsi pihkan suuhunsa. Jäysti ja pureskeli niin kuin purkkaa, joten Asser teki samoin. Sveitsiläinen kahmaisi vielä uuden satsin sormelleen, koukisteli kehottaen häntä nyt lähemmäs. Mies sipaisi